

Успешни предприемачески проекти финансиращи неземеделски дейности в Североизточен район на България, през първи програмен период на Оперативна програма за развитие на селските райони

Гергана Славова

Successful entrepreneurial projects that finance agricultural activities in the Northeastern region of Bulgaria during the first programming period of the Operational Programme for Rural Development

Gergana Slavova

Abstract

The main objective of this paper is to trace and analyze approved and implemented projects in the field of non-agricultural activities undertaken in the Northeastern region during the first programming period of Program for rural development. Based on the analysis of funded and implemented projects in non-agricultural activities of the Program for developing rural areas, we derive some general conclusions and recommendations for the Northeast region.

Keywords: Program for rural development, agricultural activities, financial resources, a third axis

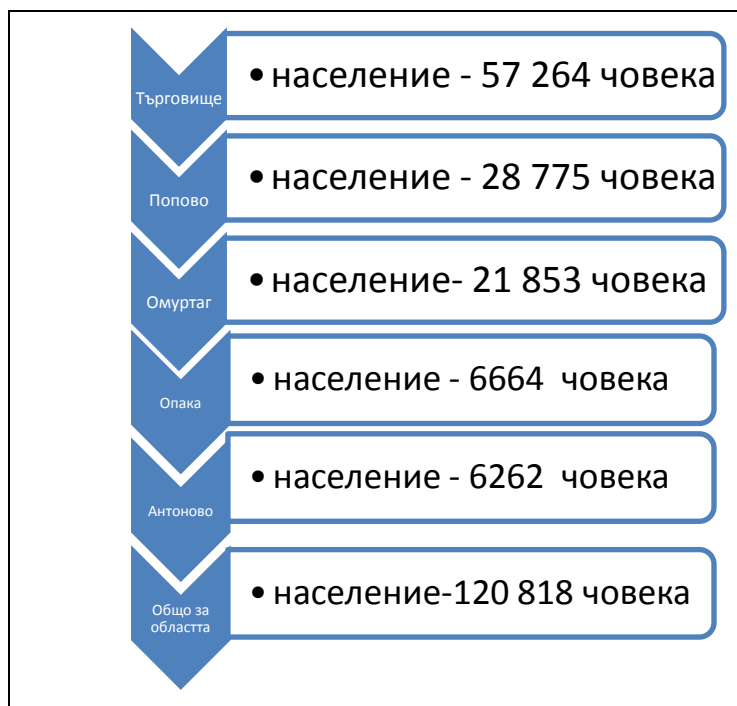
Инвестирането в неземеделски дейности в селските райони на България е породено не само от предоставяните финансови средства по оперативна програма за развитие на селските райони (ОПРСР), но и от необходимостта да се създаде допълнителна икономическа и социална възможност за населението в тези райони¹, с цел да се получат допълнителни или основни доходи от дейности извън земеделието в района.

Основната цел на статията е да се проследят и анализират одобрените и реализирани проекти в сферата на неземеделските дейности, реализирани в Североизточен район през първи програмен период на ОПРСР и на база осъществения анализ върху финансираните и осъществени проекти да се изведат някои основни изводи и препоръки за Североизточен район за втори програмен период.

Територията на Североизточен регион обхваща 4 области (Варна, Добрич, Търговище и Шумен) с обща площ 14 487 км², или около 13 % от територията на страната. През 2014 година в района има 26 града и 555 села, разпределени в 35 общини. Множеството от селата са разпръснати малки селища, 22 от градовете също са малки по обем и население. В района има само четири областни града - Варна, Добрич, Търговище и Шумен. Голяма част от градовете в тези четири области по определението за селски райони, влизат в състава на тази група, независимо, че са градове, тъй като имат население по малко от 30 хил. души. Такъв например е случая с всички градове в област Търговище, с изключение на гр. Търговище. В състава на селските райони влизат – гр.Попово, гр. Омуртаг, гр. Антоново, гр.Опака – всички те са с население по малко от 30 хиляди души и попадат в територията на селските райони, това може да се види на фигура 1.

---

¹ Allen, B. at all. Fit for the environment: Principles and Environmental priorities for the 2014-2020 Rural development programmes, Produced for the RSPB, IEEP, London, 2012

фиг. 1 Население в градовете на област Търговище

Отдалечеността на някои от селата в Североизточен регион от градските центрове затруднява достъпа на населението до базисни услуги и влошава качеството на живот на хората в малките населени места. В много от тях липсва интернет достъп. През първи програмен период на ОПРСР в областта на неземеделските дейности е проявен интерес към реализиране на различни проекти за предоставяне на услуги за възрастни хора или деца, включително за здравно обслужване, отдых, свободно време, алтернативен туризъм и спорт. В селските райони на Североизточен регион има силно изразени миграционни процеси, поради което много от публичните сгради са изоставени, не се използват и се рушат. Проявен е интерес за инвестиции в преустройство и подобряване на състоянието на съществуващи обществени сгради, каквито са: здравни служби, читалища, клубове на пенсионера, а също и на някои обществени селски и градски пространства и паркове с цел превръщането им в места за предлагане на конкретни услуги за населението в тези райони на страната. Много от селата на територията на Североизточен район са населени с концентрирани ромски, турски, татарски, помашки, гагаузки общности, което определя и тяхната индивидуалност и различие. Например в селата около Балчик и Каварна има много гагаузи-хора с християнска вяра, с мюсюлманска реч, помаците са характерни повече за Шуменска област и селата в Търговищка област. За тях е характерно, че говорят на български, но вярата им е мюсюлманска. В Търговищка област се срещат така наречените капанци, те имат самобитен фолклор и традиционна кухня, корените на техния произход са старобългарски. За тази област е характерно също и, че над 35% от населението и е турско², около 54% е българско, 7,30% са роми а другите не се самоопределят към кой етнос принадлежат. Предлагането на социални услуги, насочени към деца, млади майки и други целеви групи в ромската общност в тези населени места, повишава качеството им на живот и ограничава процеса на социално изключване. Заетостта в селата е почти изцяло сезонна, по-голяма част от хората не са постоянно заети, особено онези от тях, които са над 50 годишна възраст или пък такива които нямат квалификация. В същото време тази категория безработни лица са подходящи за дейности в селското стопанство и свързани с него дейности, както и с дейности свързани с предлагането на социални услуги.

През първи програмен период на оперативна програма за развитие на селските райони на територията на североизточен район съществуват и функционират успешно няколко местни

2 <http://www.mapsbg.info> - население на България по етнически групи, Област Търговище

инициативни групи, каквито са: МИГ-Добричка, МИГ Тервел-Крушари (на територията на Добричка област), МИГ Нови пазар – Каспичан (на територията на Шуменска област), МИГ Девня-Аксаково (на територията на Варненска област) и МИГ Попово (на територията на Търговищка област).

В района на Добричка област към МИГ –Добричка, са подпомогнати множество проекти, като по-голямата част от тях са предимно в сферата на земеделието, но съществуват и достатъчен брой подпомогнати проекти в сферата на неземеделските дейности. МИГ Добричка е член на Асоциацията на Българска национална Лидер Мрежа и Национална селска мрежа и приключва успешно първи програмен период с изпълнение на стратегията за местно развитие на стойност от 5 129 086 лв. По-голяма част от одобрените проекти, разработени в сътрудничество с МИГ -Добричка са насочени към оползотворяване на финансовите средства за модернизиране на земеделското стопанство, но успоредно с тях са подадени, одобрени и финансирани и много проекти в сферата на неземеделските дейности. Голяма част от тях са свързани с ос 3 на ОПРСР. Така например: по мярка 311 е одобрен проект за изграждане на малка вятърна централа в село Лясково, като стойността по проекта възлиза на: 99 853,50, исканите от бенефициента средства са 79 882,80, а отпуснатите средства са 50 000 лв.;

По мярка 312 „Подкрепа за създаване и развитие на микро предприятия” е разработен проект за изграждане на Къща за гости в село Златия, проектът е на стойност е 99980 лв., от които са одобрени 60 хил.; Към мярка 312 е одобрен и финансиран проект за създаване и развитие на микро предприятие за изграждане на алтернативна детска кухня за приготвяне храна за бебета и малки деца в село Стожер. Стойността на проекта е 98 831,40, одобрени са 60 хил. По същата мярка е одобрен проект за изграждане на смесен магазин в село Пчелино. Проектът е на стойност: 62 319 лв. Одобрени от него са 40 хил. лв. Друг полезен проект, наречен ”Зелената хубост на село Одринци” и насочен към изграждането на еко пътека край язовир Одринци, създаване на панорамна тераса и красив ландшафт с беседка е одобрен също по ОПРСР. Стойността на проекта е 7997лв. и е одобрен и изплатен изцяло. По същата мярка „Подкрепа за създаване и развитие на микро предприятия” е разработен и одобрен проект за създаване и изграждане на *агенция за специализиран маркетинг на дейностите развивани в Добричка област и МИГ –Добричка в областта на неземеделските и земеделски дейности*, на база разработването на филми и медиен видео материал, проектът е на стойност 13 106, а одобрените средства са 8 хиляди;

По мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места”-изграждане на детски площадки и ландшафтно оформление, благоприятстващи развитието на алтернативни форми на туризъм в селата Божурово, Стефаново, Църква, Смолница, Одърци и Дончево, Плачи дол, Паскалево на обща стойност 214 000 лв.;

По мярка 413-23 „Опазване и подобряване на селското наследство” е постъпило и одобрено едно заявление на обща стойност 7780 лв. с цел опазване съкровищата на село Смолница.;

В МИГ Добричка са постъпили общо 59 проекта, които са одобрени и изплатени³, като някои от тях са иновативни и много интересни, например изграждането на „Медена къща в село Прилеп” - Проектът е на стойност от 72 867,58, исканата безвъзмездна помощ е 51 007,31, а отпуснатите за проекта средства са 45 000 лв.

Друг финансиран по ОПРСР проект през първи програмен период е изграждане на розариум, детска площадка, спортна площадка, зелени алеи и паркови пространства в селата Ловчанци и Федфебел Дянково, цялата стойност по проекта възлиза на:105 734,43 , исканите от бенефициента средства са 105 734,43 , отпуснати са 75 000 лв.

Обновени по ОПРСР в Добричка област през първи програмен период са парковите пространства в селата Паскалево и Стефан Караджа. Одобрен е и проект по ос 3 за създаване на дом за възрастни хора с деменция в село Опанец, стойността на проекта е над 70 000 лв. и е одобрена и отпусната изцяло.

³ <http://www.mig-dobrichka.org/>- официален сайт на МИГ Добричка

Към МИГ-Добричка е разработен и одобрен пилотен проект наречен: „Създаване на интерактивна софтуерна платформа за подкрепа развитието на селскостопанските производители и туризма в община Добричка и обезпечаването и с необходимото оборудване. Проектът възлиза на стойност над 90 хил., от тях одобрени са 60 хиляди.

Успоредно с МИГ Добричка на територията на област Добрич, функционира и друга местната инициативна група - МИГ - Тервел - Крушари⁴, която включва две съседни общини – Тервел и Крушари от област Добрич, граничещи с Румъния. Община Тервел включва 26 населени места. Община Крушари включва 19 населени места. Всички населени места в тези общини са включени в общата територия на МИГ «Тервел- Крушари ». Община Тервел е разположена на площ от 579, 677 кв. км, Община Крушари – 417,458 кв.км. и общата площ на територията на МИГ-а възлиза на 997, 135 кв.км или 21% от площта на област Добрич. Населението на Местната инициативна група по данни на НСИ към 31.12. 2013г. наброява 22 415 души, което представлява 11.35% от населението на област Добрич. Община Тервел обхваща 77,17 % (17 297 души) от общото население на територията , а община Крушари – 22,83% % (5 118 души).

Местната инициативна група МИГ Тервел-Крушари е една от 35-те в страната, на които са предоставени средства от Програмата за развитие на селските райони на стойност от 3 114 700 лв., за финансиране на сравнително малки проекти в областта на земеделието, развитието на бизнес и благоустрояване на публични обекти на територията на общините Тервел и Крушари в област Добрич. През първи програмен период към МИГ - Тервел-Крушари са подадени общо 48 проекта, от които 37 са от частни лица и фирми, 10 са от общини и един - от неправителствена организация. От всички тях за МИГ-ът са одобрени 39 проекта на обща стойност 3 560 хил. лв., като субсидията, предоставяна от МИГ-а чрез ДФ "Земеделие", е в размер на около 2,5 млн. лв. За неусвоените средства в размер на около 600 хил. лв. МИГ-ът ще обяви през 2014 година покана за приемане на нови проекти. До момента (септември, 2014г.) в сферата на земеделието са одобрени 16 проекта. От тях 8 са на зърно производители, обработващи до 1000 дка, 5 са за отглеждане на овощни градини, включително проект за оборудване на цех за производство на сокове. Два проекта са за отглеждане на лавандула и един е за модернизирание на животновъдна ферма. Неизползвани са почти половината от предвидените средства за преработвателни предприятия. В МИГ Тервел-Крушари са представени само два проекта за преработка на селскостопанска продукция. Единият от тях е иновативен за територията – в село Северняк, община Крушари, като по него е планирано да се изгради цех за производство на пелети за отопление. Вторият проект е насочен към ново оборудване на работещия от няколко години цех за подправки в гр.Тервел. По мерките за развитие на неземеделски дейности в МИГ Тервел-Крушари не са постъпили проекти. Всичките внесени 9 проекта по ос 3 са в областта на услугите. Във връзка с тях в района, в края на първи програмен период по ОПРСР ще бъдат обновени и оборудвани три фурни, три къщи за гости и един магазин за строителни материали, средства ще бъдат отпуснати и за изграждане на автосервиз и фитнес зала в района. Двете общини (Тервел и Крушари) ще използват отпуснатия през МИГ-а финансов ресурс за обновяване на публични обекти. Ще се благоустроят и ще се подобрят условията в домовете за стари хора в с. Добрин (Община Крушари) и с. Полк.Савово (Община Тервел). Община Тервел изпълнява 2 проекта, по които се създават центрове за социални услуги – в с. Коларци и в с. Нова Камена. Те ще дадат възможност населението на 10 села да получи достъп до общинските социални услуги „домашен социален патронаж“ и „социална трапезария“. Неизползвани сгради, в случая бивши здравни служби ще се приспособят за изграждане на кухни, като се оборудват и обзаведат и се закупят автомобили за разнасяне на храна за домашен патронаж. В същите сгради ще се обособят и кабинети за лекарите и стоматолозите, които посещават селата Коларци и Нова Камена. По четири одобрени за финансиране проекта в двете общини ще се реконструират и ремонтират малки участъци от уличната мрежа и тротоарите, ще бъдат благоустроени и

4 <http://www.mig-tk.org/-МИГ>- официален сайт на МИГ Тервел- Крушари

озеленени паркови пространства в няколко населени места, като се изградят детски площадки и кътове за отдих и така се създадат условия за подобряване на социалната и техническа инфраструктура, а от там и за по-добри условия за живот в селските райони на двете общини в североизточен регион.

В селските райони на територията на област Варна функционира **МИГ Девня-Аксаково**, която работи активно по вътрешно териториално и транснационално сътрудничество, като в тази връзка има изградени трайни взаимоотношения с МИГ Алтра Романия от област Емилия Романия- Италия, както и с редица МИГ-ове в страната. Организацията е участвала, като бенефициент и партньор по два проекта по мярка 42 от ОПРСР техническа помощ за транснационално сътрудничество с МИГ Алтра Романия и съвместни действия по вътрешно териториално сътрудничество с МИГ- Тунджа, с МИГ - Елхово, с МИГ- Средец.

МИГ Девня-Аксаково е член на Асоциацията на Българска национална Лидер Мрежа и Националната селска мрежа. В таблица 1 са представени одобрените за МИГ Девня –Аксаково проекти в областта на неземеделските дейности в района.

От таблицата за МИГ Девня-Аспарухово, може да се установи, че по мярката за „Подкрепа за създаване и развитие на микро предприятия” има одобрени и финансирани седем проекта на обща стойност от 1 224 244 лв., по мярка „Обновяване и развитие на населените места”, проектите са два на обща стойност от 391 165, както и по „Разнообразяване към неземеделски дейности” 136 852лв. и „Насърчаване на туристическите дейности” –на обща стойност 391127 и един за „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони” на стойност от 97 791 лв. От направения анализ можем да заключим, че най-много средства са отпуснати в МИГ Девня- Аспарухово за „Подкрепа за създаване и развитие на микро предприятия, следвани от мярка „Обновяване и развитие на населените места” и „Насърчаване на туристическите дейности.

Одобрената безвъзмездна финансова помощ за финансиране на проекти към Стратегията за местно развитие за МИГ Девня - Аспарухово е в размер на 3 059 993,82 лева – средства са предназначени за финансиране на проекти на бизнеса, общините и неправителствения сектор по мерки от ОПРСР. Предоставената безвъзмездна финансова помощ за „Управление на МИГ Девня- Аспарухово, придобиване на умения и постигане на обществена активност”, е в размер на 739 124,06 лв. – равномерно разпределена до 2015г. От 36 те проекта кандидатствали за финансиране през първи програмен период на ОПРСР- 25 са одобрените и предложени за финансиране. Тяхната обща стойност е 3048573.86лв. за финансиране от ДФЗ с това МИГ Девня- Аспарухово е договорила на 100% финансовите средства от стратегията си за местно развитие до края на първи програмен период на ОПРСР и началото на Втори програмен период.

На територията на област Варна действа още и **МИГ „ВЪЗХОД”** в който попадат изцяло три общини – **Ветрино, Провадия и Вълчи дол** с общ брой население от 41 387 жители, разпределени както следва: Община Провадия – 23747; Община Ветрино – 6045; Община Вълчи Дол– 11595. Общата площ на МИГ „ВЪЗХОД” е 1282,7 кв. км, което прави средна гъстота на населението от приблизително 9 души на кв.км. Територията на МИГ- „ВЪЗХОД” се намира в североизточната част на страната, в западната част на Варненска област. Кандидатстващите и подадени за финансиране проекти към ДФ”Земеделие” са 9, от тях един е одобрен, другите са в процес на разглеждане. Всички са насочени към ремонт и реконструкция на храмове и читалища в селата: Стефан Караджа, Генерал Киселово, Щипско, Брестак, Генерал Колево, Михалич, Червенци, Метличина и село Добротич. Проектите са разработени по мярка 321 и 322. На територията на област Варна е създадена и МИГ- Долни Чифлик- Бяла, но по него все още няма одобрени проекти.

Одобрени за финансиране проекти и бенефициенти от МИГ Девня-Аксаково и Държавен фонд „Земеделие” в областта на неземеделските дейности

Име на мярката	Име на бенефициента	Общ размер на разходите, за които се кандидатства със заявлението за подпомагане в лв.	Одобрена сума (общо допустими разходи по проекта) в лв.	Процент на субсидията по проекта, %	Одобен размер на субсидията, лв
Разнообразяване към НД 311 мярка	"Аси 10" ЕООД	97 752,36	97 752,36	70	68 426,65
311 мярка	ЕТ"Антолина-Георгиева"	97 752,36	97 752,36	70	68 426,65
Подкрепа за създаване и развитие на МП 312мярка	"Трейдсток" ООД	303 730,00	303 730,00	70	212 611,00
312 мярка	"Ню Травел Тур" ООД	29 430,36	29 430,36	70	20 601,25
312 мярка	ЕТ "Вая турс - Станимира Янчева"	379 360,00	379 360,00	70	260 454,60
312 мярка	"Къща за гости "Марциана"" ЕООД	388 733,80	388 733,80	70	269 023,78
312 мярка	ЕТ"Георги Георгиев-Финпро"	72 854,67	72 854,67	70	50 998,27
312 мярка	ЕТ "Аврамова - Марияна "	390 161,93	390 161,93	70	273 113,35
312 мярка	"Ат спорт" ООД	98 175,10	98 175,10	70	68 722,57
Насърчаване на тур.дейности 313 мярка	Община Аксаково	165 928,84	165 928,84	100	165 928,84
313 мярка	Община Аксаково	225 199,51	225 199,51	100	225 199,51
Основни услуги за населението- 321мярка	НЧ "Самообразование 2006"	97 791,50	97 791,50	70	97 791,50
Обновяване и развитие на НМ 322мярка	Община Аксаково	234 629,12	234 629,12	100	195 524,27
322мярка	Община Аксаково	195 641,00	195 641,00	100	195 641,00

Източник: МИГ Девня-Аксаково⁵

⁵ <http://migda.org/>- Официален сайт на МИГ Девня-Аксаково

На територията на област Шумен функционира Местната инициативна група **МИГ „Нови пазар-Каспичан“**, която е успяла за първи програмен период на ОПРСР общо да подаде за одобрение и да приеме за финансиране 9 проекта, подадени в ДФ „Земеделие“. Тези проекти са свързани с: „Модерно земеделие, синхрон и традиции, екология и иновации“ на фондация „Свети Георги“ – Русе, която обучава жители на общините Нови пазар и Каспичан. Проектът е на стойност 11 618 лв. В сферата на неземеделските дейности, одобрените проекти са: „Преустройство и основен ремонт на съществуваща жилищна сграда, пристройки и лятна кухня в къща за гости в село Могила, община Каспичан, закупуване на оборудване и обзавеждане за посрещане на туристи“. Стойността на проекта е 179 334 лв., одобрената субсидия – 125 533 лв. Друг одобрен и реализиран проект е „Увеличаване легловата база и разнообразяване на предлаганите туристически услуги от къща за гости „Ралица“ в село Кюлевча“. Стойност на проекта 194 995 лв., субсидията – 136 496 лв. В сферата на еко туризъмът е одобрен проект „Въвеждане на съвременни форми за представяне на местното природно, културно и историческо наследство в община Каспичан“. Субсидията е 58 595 лв. Одобрен е и проект на територията на първата българска столица Плиска- „Реконструкция на спортна площадка в Плиска”, както и рехабилитация на началното училище в село Косово и превръщането му в читалище“ проект е на община Каспичан. Субсидията е равностойна на стойността на проекта – 97 791 лв. Друг одобрен и реализиран успешно проект е и „Обновяване на парк в Каспичан и изграждане на детска площадка в село Марково, както и поставяне на съоръжения за спорт и отдих в село Могила“. Проектът е на община Каспичан. Стойността му е 41 661 лв. Подкрепен е и проект за „Многофункционално градинско пространство и обновяване и реконструкция на читалище „Хр. Ботев “. Стойност му е 168 960 лв, одобрената субсидия – 136 908 лв. Проектът „Ремонт на жилищна сграда (къща за гости) в село Могила, е на стойност 135 941 лв. Одобрената субсидия по него е в размер на 95 159 лв. Общата стойност на одобрените проекти на МИГ **„Нови пазар-Каспичан“** е 792 000 лв., а субсидията за тях – 647 000 лв.

На територията на община Търговище действа една местна инициативна група - **МИГ Попово**. През първи програмен период МИГ Попово е успяла да реализира в областта на неземеделските дейности 17 проекта⁶ като пет от тях са по мярка 323” Опазване и подобряване на селското наследство”, четири са по мярка 312-„Подкрепа за създаване и развития на микро предприятия”, три от тях са по мярка 311” Разнообразяване към неземеделски дейности”, както и по мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони и мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони” и два одобрени проекта са по мярка 313-„Насърчаване на туристическите дейности”.

В обобщение на база успешно реализираните и финансирани проекти в областта на неземеделските дейности по ОПРСР през първи програмен период за Североизточен район в България, можем да обобщим, че най-голям дял на финансиране за Добричка област се пада на дейности свързани с обновяване на читалища, изграждане на детски площадки и по-малка степен с изграждане и реновиране на къщи за гости и комплекси за отдих, в същият момент обаче МИГ Добричка е най-активната местна инициативна група, реализирала много на брой проекти свързани с 1ва и 2 ос на ОПРСР и по конкретно с обновяване на земеделската техника и развитие на земеделското производство. На територията на област Добрич функционират две местни инициативни групи- МИГ Добричка и МИГ Тервел –Крушари. Много по мащабна е дейността на МИГ Добричка, която за първи програмен период реализира проекти във всички направления на обща стойност от 5 129 086,04 лв., но МИГ Тервел –Крушари, допълва сполучливо дейностите за общините Крушари и Тервел, като предоставените по нея средства от Програмата за развитие на селските райони за първи програмен период са на стойност от 3 114 700 лв., за финансиране на сравнително малки проекти в областта на земеделието и повече в областта на развитие на бизнеса в района и благоустрояване на публични обекти на територията на общините Тервел и Крушари в област Добрич. Основните финансирани

6 <http://www.mig-popovo.com/bg/>- официален сайт на МИГ- Попово

проекти от този миг са свързани със социални и туристически услуги и производство на пелети.

В Добричка област по ОПРСР са финансирани три проекта за изграждане на туристически бази - три къщи за гости в селата Крушари, Соколово и гр. Тервел и една медена къща в село Прилеп.

В района на Варненска област силно и успешно функционира МИГ Девня-Аксаково, като по него има одобрени и финансирани седем проекта на обща стойност от 1 224 244 лв. Един проект е насочен към развитие на селският туризъм и един към изграждане на еко пътеки в района. На територията на област Варна действа още и МИГ „ВЪЗХОД“ в който попадат изцяло три общини – Ветрино, Провадия и Вълчи дол, подадените и одобрени по него проекти са основни в посока към ремонт и реконструкция на храмове и читалища в конкретни села в региона. На територията на област Варна функционира и трети МИГ - Долни Чифлик Бяла, но по него все още няма одобрени проекти, тъй като той стартира своята дейност по-късно, подадените заявления са за изграждане на къщи за гости в района на община Бяла.

В област Шумен функционира една местната инициативна група МИГ „Нови пазар-Каспичан“, която е успяла за първи програмен период на ОПРСР, по ос 3 да финансира 9 проекта, на обща стойност от 792 000 лв., а субсидията за тях е 647 000 лв. Основно одобрените проекти в района на Шумен са свързани с алтернативни форми на туризъм и спорт, изграждане на еко пътеки, къщи за гости, спортни и детски площадки.

През първи програмен период на територията на област Търговищка функционира един МИГ. МИГ- Попово е успяла да реализира в областта на неземеделските дейности 17 проекта, като пет от тях са по мярка 323” Опазване и подобряване на селското наследство”, общата стойност на одобрените проекти в областта на неземеделските дейности за района на Търговищка област е 954 770 . Основно одобрените проекти в района на Търговищка област са на територията на гр. Попово и са свързани с изграждане и възстановяване на зони за отдих, спорт, кина, детски площадки, опазване и подобряване на селското наследство в конкретни села на област Търговищка.

В заключение на база анализа на одобрените, финансирани и реализирани проекти по ОПРСР за първи програмен период (2007-2013) в Североизточна България можем да заключим следното:

- ✓ Най-много одобрени, финансирани и реализирани проекти по ос 1 и 2ра на ОПРСР през първи програмен период има в Област Добричка. Те са реализирани от две местни инициативни групи МИГ-Добричка и МИГ Крушари-Тервел;
- ✓ Най-много одобрени проекти по ос 3 има за района на Шуменска област, това не е странно, тъй като на територията на област Шумен попадат двете древни български столици Плиска и Преслав; През втори програмен период на ОПРСР те ще бъдат не към ос 3, а към мярка 6 и 7⁷.
- ✓ Най-висока стойност на финансиране на реализираните проекти от целия североизточен район има в Област Добричка (проекти на обща стойност от 5 129 086,04 лв.), следвани от област Варна и по конкретно МИГ-Девня (1 224 244 лв.)
- ✓ Най- малка е стойността на финансираните обекти в областта на неземеделските дейности за района на Шумен, но това е и района с най-много финансирани обекти свързани с развитие на алтернативен туризъм в североизточен район.
- ✓ Като цяло за североизточен район от неземеделските дейности по ос 3, най-много на брой са одобрените проекти свързани с обновяване на парковете и ландшафтни пространства, ремонт и реконструкция на читалища, следвани от проекти за изграждане на детски площадки и къщи за гости.
- ✓ Най-много и иновативни за селските райони на Североизточен район са подадените, одобрени и реализирани проектите към мярка 312 „Подкрепа за създаване и развитие на микро

7 <http://prsr.government.bg/-Министерство> на Земеделieto и храните - Оперативна програма за развитие на селските райони 2014-2020 г., септември 2014;

предприятия”. Техния брой е най-голям за област Добричка и Варненска и втори за област Търговищка. Интересни проекти в това направление са: Проектът за приготвяне на детска храна и храна за бебета – село Стожер (Добричка област), Производство на пелети (Добричка област), изграждане на медена къща село Прилеп (Добричка област), Организиране и провеждане на две work-shop работилници и създаване на фестивал на приятелството гр. Попово (Търговищка област); Създаване на детски занимателен и увеселителен парк на открито в гр.Попово (Търговищка област);

✓ Общата стойност на одобрените проекти за всички анализирани МИГ-ове в Североизточен район са с около 100 до 150 хиляди по-високи от отпуснатите за тях субсидии.

✓ Първи програмен период по ОПРСР за Североизточен район приключва с общо над 150 подадени и одобрени за финансиране проекти, като над една трета (над 50) от тях са свързани с развитието на неземеделски дейности.

✓ Всички анализирани местни инициативни групи на територията на Североизточен район са успели да реализират успешно 100% финансовите си средства от стратегията си за местно развитие до края на първи програмен период на ОПРСР. Изключение от това прави единствено МИГ - Долни Чифлик- Бяла, които е създаден по-късно и затова функционира със сравнително забавяне при одобрението и финансиране на проекти;

✓ Можем да обобщим на база на направения анализ, че в Североизточен район на България през първи програмен период на ОПРСР са одобрени и финансирани за реализация много на брой, разнообразни и иновативни проекти в областта на неземеделските дейности с което се създава благоприятна база за започване на втори програмен период и разработването на нови проекти, спрямо съвременните изисквания на ЕС, представени в ОПРСР-през втори програмен период.

✓ За района на Добричка област за периода 2014-2020 г. , основната насоченост на проектите според направения анализ ще бъде земеделска, докато за Шуменска, Варненска и Търговищка област, насочеността ще бъде основно неземеделска. С приоритет ще се разработват проекти по мярка 6. Развитие на стопанства и предприятия и мярка 7. Основни услуги и обновяване на селата в селските райони.

✓ И през втори програмен период е необходимо да продължи инвестирането в социална и техническа инфраструктура в селските райони на Североизточен район с цел благоустройство на живота в тях и създаване на възможност за заетост и по-високи доходи и стандарт на живот.

Използвана литература

1. Allen, B. at all. Fit for the environment: Principles and Environmental priorities for the 2014-2020 Rural development programmes, Produced for the RSPB, IEEP, London, 2012;
2. <http://www.mapsbg.info/> население на България по етнически групи, Област Търговище, септември 2014;
3. <http://www.migda.org/>- Официален сайт на МИГ Девня-Аксаково, септември 2014;
4. <http://www.mig-dobrichka.org/>- официален сайт на МИГ Добричка, септември 2014;
5. <http://www.mig-popovo.com/bg/> - официален сайт на МИГ- Попово, септември 2014;
6. <http://www.mig-tk.org/>-МИГ - официален сайт на МИГ Тервел Крушари, септември 2014;
7. <http://www.prsr.government.bg/>- Министерство на Земеделието и храните - Оперативна програма за развитие на селските райони 2014-2020 г., септември 2014.

За контакти:

Доц. д-р Гергана Георгиева Славова
Икономически Университет-Варна
ggss@abv.bg